

Ewa Kopec

Uczelnia Warszawska im. Marii Skłodowskiej-Curie

Sposoby pozyskiwania wiedzy o wychowaniu przez rodziców (na podstawie przeprowadzonych badań)

Wprowadzenie

Wychowanie to długotrwały i wymagający określonej wiedzy proces, który ma największy wpływ na prawidłowe kształtowanie osobowości dziecka. Spośród różnych środowisk wychowawczych, najbardziej sprzyjającym oraz posiadającym największy na to wpływ jest środowisko rodzinne. Jest to naturalne, pierwsze i niezastąpione miejsce, w którym dziecko otoczone indywidualną opieką ma możliwość zaspokajania wszystkich swoich potrzeb. Wychowanie dziecka w środowisku rodzinnym posiada swoją specyfikę. Polega ona na tym, że rodzice dokonują wobec dzieci pewnych intencjonalnych, zamierzonych zabiegów wychowawczych usiłując nadać wychowaniu pewien zaplanowany kierunek. Rodzina, w nauczaniu społecznym Kościoła, jest rzeczywistością najbardziej fundamentalną, ponieważ zabezpiecza dobro każdej ludzkiej wspólnoty oraz leży u podstaw wszystkich ludzkich społeczności i społeczeństw. Rodzina, oparta na małżeństwie, to dziedzictwo ludzkości, zasadnicza instytucja społeczna, podstawowa komórka oraz filar społeczeństwa. Jest rzeczywistością, którą wszystkie narody powinny wysoko cenić oraz wspomagać, aby prawidłowo wypełniała swoje zadania¹. Jan Paweł II uznaje ją za środowisko, któremu człowiek zawdzięcza fakt bycia człowiekiem. Rodzinę określa jako podstawową wspólnotę życia społecznego człowieka. Nazywa ją inkubatorem społecznego wymiaru człowieka, miejscem wyjścia oraz powołaniem. Uważa On, że nawet w przypadku samotnego trybu życia rodzina pozostaje

¹ J. Kułaczkowski, *Rzeczywistość wychowawcza rodziny*, Stalowa Wola 2001, s. 52–68.

egzystencjalnym horyzontem funkcjonowania człowieka, ponieważ każdy należy do rodziny ludzi².

W rodzinie wychowawcami są rodzice i to oni mają obowiązek, poprzez odpowiedzialnie realizowany proces wychowawczy, wspomagać prawidłowy, wszechstronny rozwój swojego dziecka. Pierwszym oraz podstawowym zadaniem rodziny jest świadome i celowe wychowanie, które ma największy wpływ na prawidłowe kształtowanie osobowości dziecka. W katolickiej koncepcji, celem wychowania chrześcijańskiego, będącego kontynuacją Bożego wychowania, wyrażającego się we współdziałaniu człowieka z łaską Bożą, jest ukształtowanie człowieka doskonałego, chrześcijanina³.

Rodzina, z różnych powodów, jest środowiskiem nie możliwym do zastąpienia w życiu człowieka. Słowo rodzina kojarzy się z miłością, bliskością, przyjazną atmosferą, zaufaniem, wzajemną troską, jest ona źródłem pierwszych więzi emocjonalnych, nawiązywanych pomiędzy dzieckiem a rodzicami, początkiem kontaktów międzyludzkich oraz zachowań społecznych. Tymczasem, w otaczającej nas współczesnej rzeczywistości, znacząco nasiliły się różnego rodzaju niebezpieczne zjawiska dysfunkcyjności rodziny. Zjawiska te są bardzo niebezpieczne, ponieważ prowadzą do poważnych zaburzeń w rozwoju psychospołecznym dziecka⁴. Wychowanie dziecka w rodzinie realizuje się w sposób naturalny w warunkach codziennego życia, a rodzice jako pierwsi wychowawcy odgrywają ważną rolę w życiu dziecka, dlatego mają oni obowiązek nie tylko posiadania odpowiedniej wiedzy o jego wychowaniu, powinni oni także podejmować różnorakie działania mające na celu zapobieganie tym niepożądanym zjawiskom, przede wszystkim poprzez tworzenie właściwej atmosfery rodzinnej, która rozumiana jest jako przestrzeń, gdzie dokonuje się proces wychowania w rodzinie. Na atmosferę rodziny, zwaną również klimatem rodziny, składają się: relacje między rodzicami, ich stosunek do dziecka, który wyraża się głównie w miłości rodzicielskiej, ich obecność w życiu dziecka, codzienne postawy i zachowania wszystkich członków rodziny, relacje z najbliższym otoczeniem, tradycje i zwyczaje rodzinne, zaangażowanie społeczne i religijne, przeżywanie radości, czy kłopotów poszczególnych członków rodziny, jej sytuacja materialna. Przeważający wpływ na kształtowanie pozytywnej atmosfery wychowawczej w rodzinie ma także

² Jan Paweł II, *List do rodzin nr 2*. Watykan, Libreria Editrice Vaticana, 1994.

³ J. Kułaczkowski, *Pedagogika rodziny. Teoria wychowania w rodzinie*, Warszawa – Łomianki 2009 s. 23.

⁴ M. Dudek, *Rodzina z dzieckiem nadpobudliwym psychoruchowo*, W: Red. M. Dudek. *Wybrane obszary dysfunkcyjności rodziny*, Krasnystaw 2010, s. 113–128.

odpowiedni styl wychowawczy oraz korzystanie z właściwych środków wychowania przez rodziców⁵. Aby rodzice mogli realizować prawidłowy proces wychowania dziecka w rodzinie powinni posiadać elementarną wiedzę o wychowaniu, która może im pomóc w odpowiedzialnym kształtowaniu wszechstronnego rozwoju dziecka na wszystkich jego płaszczyznach, a co się z tym łączy powinni korzystać ze odpowiednich sposobów pozyskiwania wiedzy o wychowaniu dziecka w rodzinie.

Wobec powyższych twierdzeń uznano, że warto podjąć próbę określenia sposobów pozyskiwania wiedzy o wychowaniu dziecka w rodzinie przez rodziców poprzez przeprowadzenie badań pedagogicznych w tym celu.

Podstawy teoretyczne dotyczące wiedzy o wychowaniu

W otaczającej rzeczywistości, w dobie szybkich przemian gospodarczych, politycznych i społecznych, wychowanie dziecka w rodzinie nie jest łatwe. W obecnym, nowoczesnym społeczeństwie, coraz częściej mamy do czynienia z kryzysem rodziny, o którym mogą świadczyć liczne rozwoły, niechęć młodych ludzi do wstępowania w związki małżeńskie oraz posiadanie potomstwa⁶. Istnieje także coraz większa popularność na nieformalne związki. Zmniejszenie znaczenia i roli rodziny we współczesnym świecie staje się powoli smutnym faktem współczesnych czasów. Do zmian w funkcjonowaniu rodziny dochodzi głównie pod wpływem dwóch procesów, uprzemysłowienia oraz urbanizacji, które są źródłem zmian w środowisku pracy i zamieszkania, ponieważ, z powodu rozproszenia się członków rodziny, dochodzi między innymi do rozluźnienia więzi pokrewieństwa. Kryzys współczesnej rodziny jest także ściśle powiązany z jej sytuacją materialną, gdyż coraz większy odsetek osób bezrobotnych, w wyniku niskiego poczucia własnej wartości, przenosi swoje rozczarowania i frustracje na najbliższych, co niewątpliwie negatywnie wpływa na podtrzymywanie więzi emocjonalnych. Wzajemne pretensje, oskarżenia, szukanie ukojenia w nałogach, czasem obojętność, wycofanie się z uczestniczenia w życiu dzieci, czy współmałżonka powodują stopniowy rozpad rodziny⁷.

Dlatego, w wyniku obserwacji otoczenia, w którym rodzice zmagają się z licznymi trudnościami, nie tylko wychowawczymi, refleksja nad wiedzą o wychowaniu dziecka we współczesnej rodzinie wydaje się jak najbardziej uzasadniona. Wobec powyższych problemów, dzieło

⁵ P. Poręba, *Psychologiczne uwarunkowania życia rodzinnego*, Warszawa 1981, s. 37-49.

⁶ M. Dudek, *Rodzina dysfunkcjonalna*, W: Red. J. Kułaczkowski, *Leksykon pedagogiki rodziny*, Warszawa 2011, s. 155 – 156.

⁷ J. Polakowska – Kujawa, *Socjologia ogólna. Problemy wybrane*, Warszawa 1999, s. 10-25.

wychowania, ponieważ odnosi się do człowieka jako istoty złożonej oraz indywidualnej, jest porównywalne z rodzajem sztuki⁸, stąd wychowanie dziecka w rodzinie należy rozumieć jako proces wieloaspektowy i zależny od licznych uwarunkowań⁹. Jednym z takich uwarunkowań jest posiadanie wiedzy pedagogicznej rodziców, czyli naukowej wiedzy o człowieku oraz kierowaniu jego rozwojem. Stanowią ją elementy biologii, psychologii, socjologii, pedagogiki oraz filozofii¹⁰. Wiedza pedagogiczna jest częścią szeroko rozumianej wiedzy o wychowaniu, ponieważ jest ona tylko fragmentem rozległej dziedziny naukowej – pedagogiki, która korzysta z wielu różnych dyscyplin naukowych: medycyny, antropologii kulturowej, politologii, historii powszechnej i regionalnej, nauk biomedycznych czy ekonomii. Warto także zwrócić uwagę na znaczenie pozapedagogicznej wiedzy o wychowaniu, która ma odzwierciedlenie w bogatym obszarze literatury, sztuki oraz myślenia potocznego na temat funkcjonowania ludzkiej psychiki i społeczeństwa, ponieważ dziedziny te poprzez dużą siłę oddziaływania na ludzką wyobraźnię, czy wnikanie w doświadczenie życia codziennego, pozostawiają często niepowtarzalny ślad w jestestwie człowieka, tworząc w określony sposób jego działanie w obszarze rzeczywistości wychowawczej¹¹.

Wiedza pedagogiczna rodziców obejmuje prawidłowe rozumowanie specyfiki wychowania, to znaczy to czym ono jest, jaki jest jego cel, cechy i zasady. Ponieważ w rodzinie pierwszymi i najważniejszymi wychowawcami są rodzice, dlatego wiedza pedagogiczna obejmuje też znajomość rodziców jako wychowawców, ich prawo do wychowania dziecka oraz znajomość cech dobrego wychowawcy. W wiedzy pedagogicznej rodziców potrzebna jest też znajomość dziecka jako wychowanka, w tym specyfiki jego rozwoju biologicznego, psychicznego, jak również społecznego. Ważnym elementem wiedzy pedagogicznej rodziców jest także znajomość metod wychowania dziecka w rodzinie¹². Ponieważ wychowanie wiąże się głównie ze świadomą działalnością rodziców, dlatego poziom wiedzy pedagogicznej w dużym stopniu warunkuje efektywność tego

⁸ P. Poręba, *Pedagogizacja rodziców*, „Studia Warmińskie” nr VI. 1969, s. 421–496.

⁹ J. Kułaczkowski, *Pedagogika rodziny. Teoria wychowania w rodzinie*, Warszawa – Łomianki 2009, s. 19.

¹⁰ H. Cudak, *Rola ośrodków nie szkolnych w kształtowaniu kultury pedagogicznej rodziców*, Kielce 1997, s. 36.

¹¹ L. Górka, *Wiedza o wychowaniu. Od różnorodności do jedności*, Szczecin 2008, s. 51–66.

¹² E. Kopeć, *Wiedza pedagogiczna rodziców dzieci w wieku wczesnoszkolnym (na podstawie badań w powiecie kolbuszowskim)*, Lublin 2012, s. 17.

procesu¹³. Na podstawie wiedzy pedagogicznej tworzą się umiejętności wychowawcze rodziców i dopiero wówczas, w wyniku połączenia wiedzy teoretycznej o wychowaniu wraz z wiedzą empiryczną pochodzącą, między innymi, z własnego doświadczenia, powstaje ugruntowana konkretna wiedza o wychowaniu¹⁴.

W wyniku obserwacji otaczającej rzeczywistości, w której rodzice zmagają się z licznymi trudnościami wychowawczymi, podjęta tematyka wydaje się uzasadniona, ponieważ problemy i trudności wynikają zazwyczaj z powodu braku odpowiedniego przygotowania pod względem posiadanej wiedzy o wychowaniu. Samo zrodzenie dziecka nie sprawia automatycznie pozyskania przez rodziców wiedzy o wychowaniu oraz zdobycia przez nich umiejętności niezbędnych do prawidłowego wychowania dziecka. Niewystarczające przygotowanie rodziców do życia małżeńskiego i rodzinnego, brak wiedzy o wychowaniu, jego celach, zasadach i możliwościach stosowania skutecznych metod wychowania dziecka w rodzinie powoduje ich nieudolność w rozwiązywaniu problemów wychowawczych oraz organizacji życia codziennego, a co się z tym łączy, źle wpływa na rozwój dziecka i kształtowanie jego osobowości. Przed popełnieniem błędów wychowawczych uchronić może rodziców odpowiednie przygotowanie pedagogiczne¹⁵. Działania wychowawcze rodziców oparte o bogatszy zasób wiedzy mają niewątpliwie większy wpływ na prawidłowy proces wychowania dziecka w rodzinie, ponieważ obowiązki rodziców względem dziecka, niezależnie od jego wieku, oprócz czynności pielęgnacyjnych oraz zapewnienia mu bytu materialnego, dotyczą przede wszystkim starania o jego właściwy rozwój fizyczny, psychiczny i społeczny. Posiadanie przez rodziców wiedzy pedagogicznej o wychowaniu pozwala na trafniejsze rozwiązywanie problemów wychowawczych oraz skuteczniejsze oddziaływanie na osobowość dziecka¹⁶.

Zasadniczym środowiskiem wychowawczym jest rodzina, a rodzice są jego pierwszymi i najważniejszymi wychowawcami. Naśladując ich dziecko uczy się przystosowania do społeczeństwa oraz przyswaja sobie i utrwala zachowania tych najbliższych mu osób. Dla dziecka przykładem, wzorem i autorytetem są rodzice¹⁷. Rodzice posiadają prawo i obowiązek do wychowania dziecka, jego pielęgnacji, troski o rozwój, starania o wychowanie

¹³ J. Kułaczkowski, *Aspekty autorytetu rodziców wobec dziecka*, „Studia Warmińskie” nr LXIII 2006, s. 237 – 243.

¹⁴ P. Poręba, *Pedagogizacja rodziców*, „Studia Warmińskie” nr VI. 1969, s. 421–496.

¹⁵ W. Baranowski, *Kultura pedagogiczna społeczeństwa*, Łódź 1984, s. 5-19.

¹⁶ M. Grochociński, *Kultura pedagogiczna rodziców*, w: Red. M. Ziemska. *Rodzina i dziecko*, Warszawa 1986, s. 324.

¹⁷ J. Kułaczkowski, *Rzeczywistość wychowawcza rodziny*, Stalowa Wola 2001, s. 62.

moralne oraz religijne¹⁸. Spośród wielu różnych funkcji, jakie rodzina pełni w życiu społecznym, jedną z najważniejszych jest intencjonalne wychowanie dziecka. Wiąże się z nią celowa działalność rodziny, dążenie do podtrzymania w istnieniu społeczności, usprawnienia jej funkcjonowania oraz z zaspokojenia potrzeb poszczególnych członków rodziny¹⁹. Dlatego posiadanie przez rodziców określonej wiedzy pedagogicznej na temat wychowania dziecka w rodzinie wydaje się być zadaniem priorytetowym, gdyż gruntowna wiedza o wychowaniu pozwala rodzicom na prawidłowe wypełnianie pięciu podstawowych obowiązków względem dzieci. Pierwszym z nich jest potrzeba zaspokajania potrzeb swoich dzieci, drugim, rodzice powinni ochraniać swoje dzieci przed fizyczną krzywdą, kolejnym, rodzice powinni zaspokajać dziecięcą potrzebę miłości, uwagi i przywiązania, następnym, rodzice powinni chronić swoje dzieci przed krzywdą uczuciową, ostatnim, rodzice powinni troszczyć się o moralność swoich dzieci²⁰.

Metodologia badań własnych

W odniesieniu do zasad metodologii badań naukowych²¹, w niniejszym opracowaniu określony został przedmiot badań, czyli sposoby pozyskiwania przez rodziców wiedzy o wychowaniu dziecka w rodzinie oraz cel, czyli określenie tych sposobów. Problem badawczy sformułowano w pytaniu: „w jaki sposób rodzice pozyskują wiedzę o wychowaniu dziecka w rodzinie?”, natomiast hipoteza została przedstawiona następująco: „przypuszcza się, że sposoby pozyskiwania przez rodziców wiedzy o wychowaniu dziecka w rodzinie nie są odpowiednie”. Zmienną niezależną było wykształcenie rodziców, natomiast zmienne mające znaczenie w badaniach to: rodzaje wiedzy naukowej, z których czerpią rodzice, częstotliwość korzystania z literatury pedagogicznej, miejsca, w których najczęściej rodzice pozyskują wiedzę o wychowaniu oraz miejsca, w których rodzice chcieliby pozyskiwać taką wiedzę oraz sposoby pozyskiwania wiedzy o wychowaniu przez badanych rodziców. W postępowaniu badawczym skorzystano z metody sondażu oraz ankiety jako techniki badawczej.

W przeprowadzonych na przełomie 2010/2011 roku w powiecie kolbuszowskim na podkarpaciu szerszych badaniach naukowych, których

¹⁸ A. Skreczko, *Pedagogika rodzinna*, w: Red. E. Ozorowski, *Słownik małżeństwa i rodziny*, Łomianki 1999 s. 328.

¹⁹ A. Mazan, *Wychowanie*, w: Red. E. Ozorowski, *Słownik małżeństwa i rodziny*, Łomianki 1999, s. 476.

²⁰ A. Pawluk-Skrzypek A. (2003): *Rodzicu! Nie zaniedbuj mnie emocjonalnie*, „Lubelski Rocznik Pedagogiczny” nr XXIII 2003, s. 127.

²¹ M. Łobocki, *Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych*, Kraków 2009, s. 16-20.

przedmiotem była wieloaspektowa wiedza pedagogiczna rodziców, objęto 700 rodziców dzieci w wieku wczesnoszkolnym, uczęszczających do 20 różnych szkół podstawowych funkcjonujących na tym obszarze. Na podstawie zebranego materiału badawczego dokonano analizy uzyskanych danych empirycznych za pomocą programu Microsoft Excel 2010, w opracowaniu statystycznym uwzględniono wartości liczbowe oraz procentowe, następnie przedstawiono je w formie tabel.

Opracowanie wyników z przeprowadzonych badań

W świetle uzyskanych wyników z przeprowadzonych badań, dotyczących podjętej problematyki, można wnioskować, że źródła pozyskiwania wiedzy o wychowaniu przez ankietowanych rodziców są dosyć ograniczone.

W pierwszej kolejności zapytano badanych rodziców z jakiego rodzaju naukowej wiedzy pedagogicznej korzystają oni najczęściej. Uzyskane wyniki badań w tym temacie przedstawia tabela 1.

Tabela 1. Określenie przez badanych rodzaju wiedzy naukowej, z której korzystają oni najczęściej

Rodzaj wiedzy naukowej	Wykształcenie rodziców								Ogółem	
	Podstawowe		Zawodowe		Średnie		Wyższe			
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
wiedzy na temat rozwoju dziecka	2	1,8	29	25,9	56	50,0	25	22,3	112	16,0
jak pomagać dziecku w odrabianiu lekcji	10	7,2	59	42,8	56	40,6	13	9,4	138	19,7
ogólna wiedza o wychowaniu	5	1,9	83	31,6	104	39,5	71	27,0	263	37,6
o odżywianiu dziecka	2	2,5	22	27,2	42	51,9	15	18,5	81	11,6
nie korzystam z żadnej wiedzy	9	5,1	76	42,7	74	41,6	19	10,7	178	25,4
brak odpowiedzi	1	7,1	5	35,7	5	35,7	3	21,4	14	2,0

* tabela nie sumuje się do 100%, ponieważ respondenci wybierali po kilka odpowiedzi.

Według większości (37,6%) wskazań badanych rodziców, można wnioskować, że najczęściej korzystają oni z ogólnej wiedzy o wychowaniu dziecka. Anketowani nielicznie korzystają z wiedzy o sposobach pomagania dziecku w odrabianiu przez niego lekcji domowych, zadanych w szkole (19,7%), czy z wiedzy na temat rozwoju dziecka (16,0%). Najrzadziej badani rodzice korzystają z wiedzy o odżywianiu dziecka (11,6%). Na uwagę zasługuje jednak niepokojący fakt, że ponad 1/4 badanych rodziców (25,4%) przyznało, że nie korzysta z żadnej naukowej wiedzy o wychowaniu dziecka w rodzinie, co można uznać za dosyć niebezpieczne zjawisko, ponieważ według tezy o odpowiedzialności rodziców za wychowanie dziecka jasno wynika, że powinni oni interesować się sprawami właściwego wychowania, korzystając pod tym względem z dostępnych, licznych opracowań pedagogicznych. Z danych liczbowych umieszczonych w poszczególnych kolumnach wynika, że brak korzystania z wiedzy naukowej najliczniej określali anketowani z niższym wykształceniem, dlatego można wnioskować, że poziom wykształcenia badanych rodziców posiada istotny wpływ na udzielanie przez nich odpowiedzi w tej kwestii.

W kolejnym pytaniu ankietowym respondenci odpowiadali na pytanie jak często korzystają oni z literatury pedagogicznej. Zebrane dane prezentuje tabela 2.

Tabela 2. Wskazanie przez badanych rodziców częstotliwości korzystania z literatury pedagogicznej

Częstotliwość korzystania z literatury pedagogicznej	Wykształcenie rodziców								Ogółem	
	Podstawowe		Zawodowe		Średnie		Wyższe			
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
bardzo często	4	10,5	8	21,1	7	18,4	19	50,0	38	5,4
czasami	16	3,3	160	32,9	212	43,6	98	20,2	486	69,4
nigdy nie korzystam	7	9,0	38	48,7	30	38,5	3	3,8	78	11,1
nie mam dostępu do tego typu literatury	1	1,3	36	48,0	36	48,0	2	2,7	75	10,7

Sposoby pozyskiwania wiedzy wychowaniu przez rodziców

nie interesuje mnie tego typu literatura	0	0,0	12	48,0	12	48,0	1	4,0	25	3,6
brak odpowiedzi	0	0,0	0	0,0	2	100,0	0	0,0	2	0,3

* tabela nie sumuje się do 100%, ponieważ respondenci wybierali po kilka odpowiedzi.

W opinii większości badanych rodziców (69,4%) wynika, że z literatury pedagogicznej korzystają oni tylko czasami. Wielu rodziców nie korzysta z tego typu lektury nigdy (11,1%) lub twierdzi, że nie ma do niej dostępu (10,7%), niektórzy rodzice natomiast przyznali, że nie interesują się nią wcale (3,6%), co można uznać za niezwykle przykre zjawisko. Tylko 5,4 % ankietowanych bardzo często sięga do opracowań pedagogicznych. Zwracając uwagę na dane liczbowe znajdujące się w poszczególnych kolumnach można stwierdzić, że i w tym przypadku wykształcenie badanych miało wpływ na sposób udzielania odpowiedzi, ponieważ najliczniejsze wskazania określające bardzo częste korzystanie z literatury pedagogicznej są wśród ankietowanych z wykształceniem wyższym.

Inne pytanie, które zadano badanym rodzicom miało na celu poznanie miejsc, w którym najczęściej udaje im się pozyskiwać wiedzę o wychowaniu. Zebrane wyniki badań przedstawia tabela 3.

Tabela 3. Określenie przez badanych rodziców miejsc, w których najczęściej pozyskują oni wiedzę o wychowaniu

Miejsca pozyskiwania wiedzy o wychowaniu	Wykształcenie rodziców								Ogółem	
	Podstawowe		Zawodowe		Średnie		Wyższe			
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
w szkole	13	3,0	147	34,0	189	43,8	83	19,2	432	61,7
w Kościele	5	3,7	51	38,1	58	43,3	20	14,9	134	19,1
w przychodni lekarskiej	2	3,3	18	30,0	29	48,3	11	18,3	60	8,6
u kolegów/koleżanek	2	3,1	25	38,5	27	41,5	11	16,9	65	9,3
u rodziców	10	6,2	63	39,1	62	38,5	26	16,1	161	23,0

* tabela nie sumuje się do 100%, ponieważ respondenci wybierali po kilka odpowiedzi.

Zdaniem większości badanych rodziców (61,7%), wiedzę o wychowaniu najczęściej pozyskują oni w szkole. Prawie 1/4 ankietowanych stwierdziła, że wiedzę o wychowaniu zdobywa od swoich rodziców (23,0%), natomiast prawie 1/5 badanych uznało, że takim miejscem jest Kościół (19,1%). Mniej licznie wskazano przychodnię lekarską (8,6%) oraz pozyskiwanie wiedzy w czasie spotkań z koleżankami czy kolegami (9,3%). Na podstawie danych liczbowych umieszczonych w zaprezentowanym zestawieniu można wnioskować, że poziom wykształcenia respondentów nie ma znaczenia odnośnie określenia miejsca pozyskiwania przez nich wiedzy o wychowaniu dziecka w rodzinie, ponieważ dane te w poszczególnych kolumnach przedstawiają się w sposób podobny.

W kolejnym pytaniu ankietowym zapytano badanych rodziców w jakim miejscu najchętniej chcieliby oni pozyskiwać wiedzę o wychowaniu. Uzyskane dane są w tabeli 4.

Tabela 4. Wskazanie przez badanych rodziców miejsc, w których chcieliby oni pozyskiwać wiedzę o wychowaniu

Miejsca pozyskiwania wiedzy o wychowaniu	Wykształcenie rodziców								Ogółem	
	Podstawowe		Zawodowe		Średnie		Wyższe			
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
w szkole	10	3,6	94	33,9	121	43,7	52	18,8	277	39,6
w Kościele	2	4,8	17	40,5	15	35,7	8	19,0	42	6,0
w poradni pedagogicznej	5	1,9	100	37,7	105	39,6	55	20,8	265	37,9
nie mam potrzeby poszerzania wiedzy o wychowaniu	13	7,9	61	37,2	69	42,1	21	12,8	164	23,4

* tabela nie sumuje się do 100%, ponieważ respondenci wybierali po kilka odpowiedzi.

Miejscem najczęściej określanym przez badanych rodziców, w którym najchętniej pozyskiwaliby oni wiedzę o wychowaniu jest szkoła (39,6%) oraz poradnia pedagogiczna (37,9%). Niemal 1/4 ankietowanych stwierdziło, że nie ma potrzeby poszerzania wiedzy o wychowaniu (23,4%), co można uznać za zjawisko niewątpliwie niepokojące, ponieważ rodzice chcąc dobrze wychować swoje dzieci, powinni stale poszerzać swoją wiedzę o wychowaniu, a ich działania wychowawcze powinny być oparte szczególnie na współczesnej wiedzy pedagogicznej i psychologicznej

oraz znajomości rozwoju psychicznego dziecka. Uzyskane dane liczbowe znajdujące się w poszczególnych kolumnach wskazują, że wykształcenie ankietowanych nie miało wpływu na sposób udzielenia przez nich odpowiedzi.

Na podstawie literatury przedmiotowej można wnioskować, że w oddziaływaniach wychowawczych oraz innych sytuacjach życia rodzinnego, rodzice nie biorą pod uwagę naukowej wiedzy pedagogicznej, psychologicznej czy socjologicznej, ponieważ często jej nie znają²². Na podstawie uzyskanych wyników badań zawartych w tabeli 5 można przypuszczać, że twierdzenia te są zasadne.

Tabela 5. Określenie sposobów pozyskiwania wiedzy o wychowaniu przez badanych rodziców

Źródła wiedzy o wychowaniu	Wykształcenie rodziców								Ogółem	
	Podstawowe		Zawodowe		Średnie		Wyższe			
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
od rodziców	23	5,1	189	41,7	185	40,8	56	8,0	453	64,7
telewizja	2	2,2	32	34,8	45	48,9	13	1,9	92	13,1
gazety	0	0,0	11	22,4	28	57,1	10	1,4	49	7,0
koleżanki/koleżdy	0	0,0	14	35,0	19	47,5	7	1,0	40	5,7
literatura i czasopisma pedagogiczne	6	2,7	52	23,2	86	38,4	80	11,4	224	32,0
inne	0	0,0	1	12,5	4	50,0	3	0,4	8	1,1
brak odpowiedzi	0	0,0	6	46,2	3	23,1	4	0,6	13	1,9

* tabela nie sumuje się do 100%, ponieważ respondenci wybierali po kilka odpowiedzi.

Na podstawie powyższego zestawienia (tab. 5), można wnioskować, że źródłem pozyskiwania wiedzy o wychowaniu, aż w 64,7%, jest wiedza przekazywana badanym rodzicom przez ich rodziców. Kolejnym źródłem, z jakiego korzystają ankietowani jest literatura oraz czasopisma pedagogiczne, wskazuje na to 32,0% odpowiedzi badanych. Innym źródłem pozyskiwania wiedzy o wychowaniu są kolejno: telewizja (13,1% odpowiedzi), gazety (7,0% wskazań) oraz spotkania z koleżankami lub kolegami (5,7% określeń). Część

²² H. Cudak, *Rola ośrodków nie szkolnych w kształtowaniu kultury pedagogicznej rodziców*, Kielce 1997, s. 30.

badanych (1,9%) zdecydowała się na nieudzielenie żadnej odpowiedzi na tak zadane pytanie ankietowe, natomiast 1,1% rodziców wskazywała na inne źródła korzystania z wiedzy o wychowaniu, jest to głównie internet oraz intuicja. Można przypuszczać, że wykształcenie respondentów ma istotny wpływ na sposób zdobywania wiedzy o wychowaniu przez ankietowanych, ponieważ rodzice z wykształceniem wyższym częściej wskazywali na korzystanie z literatury oraz czasopism pedagogicznych.

Opracowane wyniki z przeprowadzonych badań mogą świadczyć o tym, że większość pozyskiwanej wiedzy o wychowaniu dziecka w rodzinie przez badanych rodziców nie jest oparta na naukowej wiedzy pedagogicznej.

Podsumowanie oraz wnioski

Reasumując, na podstawie uzyskanych wyników z przeprowadzonych badań, można stwierdzić, że źródła pozyskiwania wiedzy o wychowaniu dziecka w rodzinie przez rodziców nie są wystarczające, tym samym, sformułowana hipoteza została zweryfikowana pozytywnie. W świetle literatury należy stwierdzić, że rodzice w toku swych oddziaływań rodzicielskich posługują się zazwyczaj wiedzą wynikającą z intencji i naśladownictwa swojej rodziny pochodzenia²³. Wnioski, jakie można sformułować na podstawie opracowanych wyników badań wskazują, że twierdzenia te są zasadne. Podobnego zdania jest S. Kawula uważając, że oddziaływania wychowawcze rodziców najczęściej są amatorskie. Przyjmuje on także, że ich działalność wychowawcza nie jest oparta na wiedzy pedagogicznej, tylko na podstawie potocznej wiedzy pozyskanej przez nich od ich rodziców. Ponadto, większość młodych rodziców spełnia swoje funkcje wychowawcze w sposób intuicyjny nie kierując się przy tym naukową wiedzą pedagogiczną²⁴.

W świetle opracowanych wyników przeprowadzonych badań empirycznych, można wnioskować, że źródła pozyskiwanej wiedzy o wychowaniu dziecka w rodzinie przez rodziców powinny zostać uzupełnione oraz rozszerzone. Należy w tym celu korzystać z treści naukowych, wynikających z dziedziny pedagogiki, psychologii oraz socjologii, ponieważ zaistnienie sytuacji wychowawczej, w której występuje brak podstawowej wiedzy rodziców o wychowaniu lub brak ten jest znaczący, może prowadzić do zaniedbania obowiązków rodzicielskich oraz niewłaściwe realizowanie procesu wychowania dziecka w rodzinie, czy też powstawanie różnorodnych problemów i trudności wychowawczych mogących prowadzić do

²³ Jak wyżej.

²⁴ S. Kawula, *Świadomość wychowawcza rodziców*, Toruń 1985, s. 57.

dysfunkcji rodziny²⁵, demoralizacji dzieci, ich przestępczości, czy aspołecznych zachowań. Mogą także powodować u dzieci agresję²⁶.

Rodzice często zadają sobie pytania i szukają odpowiedzi, co należy robić i w jaki sposób, aby prawidłowo wychować dziecko. Wiedza pedagogiczna o wychowaniu jest odpowiedzią na te pytania. Dlatego, aby sprostać tym wymaganiom należy korzystać z różnych naukowych źródeł wiedzy oraz umiejętnie ją pozyskiwać. Wiedza i umiejętności pedagogiczne potrzebne do wychowywania dziecka znajdują się wśród licznej literatury przedmiotowej oraz opracowań dotyczących, między innymi, kultury pedagogicznej rodziców, należącej do tematyki ważnej ze względu na czynniki poznawcze i praktyczne²⁷. Rodzina to przede wszystkim pierwsze i podstawowe środowisko wychowawcze dla dziecka, najbezpieczniejsze miejsce jego życia, najbliższa grupa, która poprzez prawidłowe funkcjonowanie wzbogaca człowieka i jego działalność na wszystkich obszarach. Trzeba jednak mieć stale na uwadze, że rodzice w tym celu powinni spełniać swoje funkcje wychowawcze oraz realizować swoje zadania prawidłowo, świadomie i z wielką starannością, a także w sposób wiarygodny, co może zapewnić korzystanie z właściwych źródeł wiedzy. Inaczej, rodzina może się stać, choć oczywiście nie powinna, źródłem silnie i głęboko przeżywanych porażek w życiu osobistym, emocjonalnym i społecznym dziecka, może okazać się źródłem niepokoju oraz powodować rozczarowania w życiu dorosłym. Jest to spowodowane tym, że to w rodzinie następuje wprowadzenie dziecka w podstawowe struktury społeczeństwa, wartości kultury, wartości moralne, religijne, ideowe oraz światopoglądowe. Proces ten powinien odbywać się coraz bardziej świadomie²⁸. Stąd, koniecznym wymogiem współczesnych czasów staje się takie wychowanie, które zapewni odpowiedni rozwój dziecka w taki sposób, żeby w dowolnej sytuacji życiowej umiało ono skorzystać z wypracowanych wcześniej, pozytywnych odruchów zachowania²⁹.

W tym celu społeczeństwo powinno konsekwentnie dążyć do upowszechniania i popularyzowania wiedzy pedagogicznej o wychowaniu wśród rodziców i proponować odpowiednie źródła korzystania

²⁵ M. Dudek, *Rodzina dysfunkcyjna*, w: Red. J. Kułaczkowski. *Leksykon pedagogiki rodziny*, Warszawa 2011, s. 155–156.

²⁶ H. Cudak, *Funkcje rodziny w pierwszych okresach rozwojowych dziecka*, Warszawa 2000, s. 141–145.

²⁷ W. Baranowski, *Kultura pedagogiczna społeczeństwa*, Łódź 1984, s. 5–9.

²⁸ W. Okoń, *Wszystko o wychowaniu*, Warszawa 1999, s. 108.

²⁹ S. Kawula, *Dziecko w rodzinie ryzyka – zagrożenia socjalne*, w: *Pedagogika rodziny, obszary i panorama problematyki*, red. S. Kawula. J. Brągiel. A. Janke, Toruń 2007, s. 335–336.

i pozyskiwania tej wiedzy. Konieczne jest udostępnianie i propagowanie wiedzy z zakresu nauk o rozwoju i wychowaniu dzieci oraz uczestniczenie rodziców w różnych formach pedagogizacji³⁰. Poszerzanie wiedzy o wychowaniu wśród rodziców poprzez pedagogizację³¹ stanowi jeden z niezbędnych warunków prawidłowego rozwoju i wychowania dzieci oraz ich uczestnictwa w życiu i funkcjonowaniu edukacyjnym w szkołach oraz innych placówkach opiekuńczo – wychowawczych³².

Rodzice zazwyczaj chcą dobrze wychować swoje dzieci, nie chcą ich zaniedbywać ani tym bardziej robić im krzywdy. Nadmiar pracy zawodowej oraz inne działania wynikające przeważnie z chęci zaspokojenia bytu materialnego rodziny mogą zakłócać prawidłowy przebieg procesu wychowania dziecka w rodzinie. Z uwagi na to, że działania te zwykle są czasochłonne, większości rodzicom może brakować czasu na świadome wychowywanie dziecka oraz umiejętnie pozyskiwanie wiedzy o wychowaniu ze sprawdzonych źródeł, co w następstwie powoduje, że celowe zamierzenia wychowawcze schodzą na dalszy plan. Poglębiający się współcześnie kryzys w wielu dziedzinach życia, także w obszarze wychowania powoduje, że rodzice zwracają uwagę na wychowanie dzieci wtedy, gdy dosięgają ich już problemy wychowawcze. W związku z szybkimi przeobrażeniami świata i społeczeństwa wiarygodność współczesnego rodzica stanęła wobec nowych wyzwań, stąd wiedza o wychowaniu powinna być „naturalnie” wkomponowana w osobę rodzica jako dobrego wychowawcy i nie może być wyjęta spod jego osobistej odpowiedzialności³³. Dlatego ważne jest, aby rodzice wychowujący dziecko posiadali wiedzę o wychowaniu na odpowiednim poziomie, ponieważ dzięki niej będą mogli uniknąć wiele błędów wychowawczych oraz będą mogli właściwie kierować rozwojem osobowości dziecka, co ma istotny wpływ na jego zachowanie w przyszłości. Etyczne, moralne i religijne zasoby, tak ważne dla

³⁰ A. Skreczko, *Pedagogizacja rodziców wyrazem troski o wychowanie*, w: *Rodzina XX w. wobec dobra dziecka*. red. J. Wilk, Lublin 2003, s. 461–474.

³¹ Pedagogizacja rodziców dotyczy przede wszystkim problematyki wychowawczej oraz innych aspektów funkcjonowania rodziny, jak np. zagadnień prawnych, zdrowotnych czy społecznych. Dzięki szeroko zakrojonej pedagogizacji, wiedza rodziców może się także wzbogacić o wiadomości dotyczące higieny, genetyki, psychologii rozwojowej i wychowawczej, socjologii, ekonomii oraz medycyny. Stanisław Kawula uważa, że celem pedagogizacji jest bezpośrednia i pośrednia pomoc rodzicom w ich oddziaływaniach wychowawczych dzięki podniesieniu stopnia ich refleksyjności, wzbogaceniu świadomości pedagogicznej i przez to poprawnie funkcjonowania rodziny. Jednym z ważniejszych zadań pedagogizacji jest też kształcenie kultury pedagogicznej rodziców i innych osób zaangażowanych w proces wychowania.

³² S. Kawula, *Pedagogizacja rodziców*, w: *Encyklopedia Pedagogiczna*, red. W. Pomykało. Warszawa 1993, s. 581.

³³ L. Górńska, *Wiedza o wychowaniu. Od różnorodności do jedności*, Szczecin 2008, s. 133–134.

ukształtowania silnego człowieka, zdolnego do dojrzałego małżeństwa i rodzicielstwa, wyrastają z pierwotnych form wychowania dziecka w świadomej swojej roli rodzinie. Znane i często cytowane słowa wypowiedziane przez Jana Pawła II, „Przyszłość ludzkości idzie poprzez rodzinę”, powinno być drogowskazem, ale i przestrogą, ponieważ mądrość rodzin jest fundamentem dla przyszłości całych społeczeństw, państw i narodów, a słabość rodziny jest słabością całych grup społecznych³⁴. Jeżeli działania rodziców nie będą oparte o niezbędny zasób wiedzy o wychowaniu, nawet najbardziej właściwe zabiegi oraz oddziaływania nie będą przynosić oczekiwanych rezultatów wychowawczych. W efekcie może dochodzić do różnych form dysfunkcji w rodzinie, a także zjawisk patologicznych, które niestety we współczesnym świecie zataczają coraz szersze kręgi.

Rodzina jest podstawową komórką życia społecznego³⁵. To zdanie tak często powtarzane stało się już sloganem, na które większość osób nie reaguje. Nie zmienia to jednak faktu, że stanowi ona fundament wspólnego dobra, ponieważ tam, gdzie trwałość rodziny jest zagrożona, tam nie można prawidłowo wychować dzieci. Wobec tej uznanej racji, należy stale pokazywać młodzieży wzorce dobrej rodziny chrześcijańskiej, która chroni swoje dzieci przed dysfunkcjami oraz patologiami. Należy uświadamiać dzieciom i młodzieży, że rodzina pełni podstawową rolę w zaspokajaniu wszystkich najważniejszych psychospołecznych potrzeb człowieka.

Z uwagi na to, że to w rodzinie dziecko zdobywa swoje pierwsze doświadczenia, doznaje pierwszych odczuć emocjonalnych, moralnych i religijnych, przyswaja sobie obowiązki, wzorce i zasady współżycia społecznego, tak ważne jest, aby zadania rodziny były realizowane świadomie w sposób właściwy i celowy oraz z wielką troską i odpowiedzialnością za przyszłe pokolenia³⁶. Wiedza o wychowaniu ma duże znaczenie dla rodziców, gdyż pomimo wielu niebezpieczeństw zagrażającym rodzinie z powodu dokonujących się zmian społeczno – politycznych, niezmiennie stanowi ona dla dziecka pierwsze i najważniejsze środowisko wychowawcze. Dziecko wychowywane w rodzinie, która potrafi zaspokoić wszystkie jego potrzeby psychospołeczne, będzie posiadało ukształtowane prawidłowe poczucie własnej wartości, wiarę we własne siły, pewność siebie, poczucie, że jest potrzebne, stanie się ono wówczas otwarte na innych, będzie umiało współpracować

³⁴ J. Szkodoń, *Małżeństwo i rodzina*, Wydawnictwo Petrus. (pobrano:http://www.opoka.org.pl/biblioteka/M/MR/petrus_2010_malz_rodz_00.html#1, dostęp dn. 02.11.2012r).

³⁵ M. Dudek, *Diagnoza rodziny*, w: red. J. Kułaczkowski, *Leksykon pedagogiki rodziny*, Warszawa 2011, s. 42 – 45.

³⁶ M. Murat, *Wychowanie jako przygotowanie do życia w rodzinie*. W: Red. J. Kułaczkowski. *Leksykon pedagogiki rodziny*. Warszawa 2011 s. 204–205.

z ludźmi, posiadzie łatwość zawierania kontaktów z rówieśnikami, nauczy się samodzielności. Zyska ono także odpowiednie wzorce życia społecznego, potrzebne w dorosłym życiu oraz będzie właściwie przygotowane do odpowiedzialnego pełnienia w przeszłości roli matki lub ojca³⁷.

Z tej racji, rodzinę należy stale wspomagać i wspierać w starannym realizowaniu jej funkcji wychowawczej oraz prawidłowym wypełnianiu swoich zadań. Pomoc tę rodzina powinna pozyskiwać ze strony państwa i Kościoła oraz pozostałych organizacji rządowych i pozarządowych, mających na uwadze szeroko rozumiane dobro rodziny współczesnej i przyszłej. Tylko w wyniku efektywnej i trwałej współpracy wszystkich instytucji, poprzez realizowanie wspólnych projektów i programów upowszechniających wiedzę o wychowaniu dziecka we współczesnej rodzinie, może ona przezwyciężać zagrożenia teraźniejszego świata.

Bibliografia:

- Baranowski W. (1984): *Kultura pedagogiczna społeczeństwa*. Łódź.
- Cudak H. (2000): *Funkcje rodziny w pierwszych okresach rozwojowych dziecka*. Warszawa.
- Cudak H. (1997): *Rola ośrodków nie szkolnych w kształtowaniu kultury pedagogicznej rodziców*. Kielce.
- Dudek M. (2011). *Funkcje rodziny*. W: Red. J. Kułaczkowski. *Leksykon pedagogiki rodziny*. Warszawa.
- Dudek M. (2011). *Diagnoza rodziny*. W: Red. J. Kułaczkowski. *Leksykon pedagogiki rodziny*. Warszawa.
- Dudek M. (2010). *Rodzina z dzieckiem nadpobudliwym psychoruchowo*. W: Red. M. Dudek. *Wybrane obszary dysfunkcjonalności rodziny*. Kraśnostaw .
- Dudek M. (2011). *Rodzina dysfunkcjonalna*. W: Red. J. Kułaczkowski. *Leksykon pedagogiki rodziny*. Warszawa.
- Grochociński M. (1986): *Kultura pedagogiczna rodziców*. W: *Rodzina i dziecko*. Red. M. Ziemska. Warszawa.
- Górska L. (2008). *Wiedza o wychowaniu. Od różnorodności do jedności*. Szczecin.
- Jan Paweł II. (1994). *List do rodzin nr 2*. Watykan.
- Kawula S. (2007). *Dziecko w rodzinie ryzyka – zagrożenia socjalne*. W: *Pedagogika rodziny, obszary i panorama problematyki*. Red. S. Kawula. J. Brągiel. A. Janke. Toruń

³⁷ M. Dudek. *Funkcje rodziny*. W: Red. J. Kułaczkowski. *Leksykon pedagogiki rodziny*. Warszawa 2011 s. 58–60.

- Kawula S. (1993). *Pedagogizacja rodziców*. W: *Encyklopedia Pedagogiczna*. Red. W. Pomykało. Warszawa.
- Kopeć E. (2012) *Wiedza pedagogiczna rodziców dzieci w wieku wczesnoszkolnym (na podstawie badań w powiecie kolbuszowskim*. Lublin.
- Kułaczkowski J. (2006). *Aspekty autorytetu rodziców wobec dziecka*. „Studia Warmińskie” nr LXIII
- Kułaczkowski J. (2009). *Pedagogika rodziny. Teoria wychowania w rodzinie*. Warszawa – Łomianki.
- Kułaczkowski J. (2001). *Rzeczywistość wychowawcza rodziny*. Stalowa Wola.
- Łobocki M. *Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych*. Kraków 2009.
- Mazan A. (1999). *Wychowanie*. W: *Słownik małżeństwa i rodziny*. Red. E. Ozorowski. Łomianki.
- Okoń W. (1999). *Wszystko o wychowaniu*. Warszawa.
- Pawluk-Skrzypek A. (2003). *Rodzicu! Nie zaniedbuj mnie emocjonalnie*. „Lubelski Rocznik Pedagogiczny” nr XXIII.
- Polakowska – Kujawa J. (1999). *Socjologia ogólna. Problemy wybrane*. Warszawa.
- Poręba P. (1969): *Pedagogizacja rodziców*. „Studia Warmińskie” nr VI.
- Skreczko A. (1999). *Pedagogika rodzinna*. W: *Słownik małżeństwa i rodziny*. Red. E. Ozorowski. Łomianki.
- Skreczko A. (2003). *Pedagogizacja rodziców wyrazem troski o wychowanie*. W: *Rodzina XX w. wobec dobra dziecka*. Red. J. Wilk. Lublin.
- Szkodoń J. (2010). *Małżeństwo i rodzina*. (pobrano:http://www.opoka.org.pl/biblioteka/M/MR/petrus_2010_malz_rodz_00.html#1, dostęp dn. 02.11.2012r).

Means of acquiring knowledge about the education of the parents

This article presents the results of the developed empirical studies which were the subject of ways to get knowledge about the education of the parents. In the article referred to the important role of the family in the upbringing of the child, an analysis on the theory of knowledge about education, justified the need for the parents of specific knowledge in order to properly carry out their educational process, then presents the results obtained developed based on empirical data. Due to the fact that parents should have a specific, rather than casual knowledge of education, the content of which explains the meaning and the role that they have the knowledge

necessary for the proper implementation of the educational function of the family and the need for parents with reliable sources of knowledge about the education of children in the family.